

דברי שי"ח

במשנתם של רבותינו

רבינו שד התורה

מדרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

חנוכה ה'תשע"ד

דברי שי"ח

במשנתם של רבותינו

רבינו שר התורה

מרת הגר"ח קניבסקי שליט"א

בעניני

חנוכה

יו"ר לרגל שמחת נישואי בן ידידנו
הגר"ר ישעיהו אפשטיין שליט"א

גר א' חנוכה ה'תשע"ד

יו"ר ע"י מכון

דברי שי"ח

להפצת דברי רבינו שר התורה
מזן הגר"ח קניבסקי שליט"א

בכל עניני הקונטרס לפנות:

יצחק גולדשטון

יהודה הנשיא 52 בני ברק

0573145900@okmail.co.il

טל: 077-2102105

פקס: 077-2092005

לקבלת הגליון "דברי שי"ח"
היוצא לאור מדי שבוע
ניתן לפנות לפי הפרטים דלעיל

ניתן להשיג גם החוברות הקודמות

דברי שי"ח א מזן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל.
דברי שי"ח ב רבינו שליט"א - בעניני חג המזלות.
ובסופו דברי חיזוק ומעשים
לזכרה של הרבנית ע"ה.
דברי שי"ח ג מזן בעל החזון איש זצוק"ל.
דברי שי"ח ד מזן רה"י הגרא"ל שטינמן שליט"א
ורבינו שליט"א בעניני ברית מילה.

הקלדה: "שרותי קלדנות"

054-8449793

לעילוי נשמת

איש תם וישר

צבי שאול ב"ר יוסף ז"ל

נלב"ע כ"ב שבט תשע"ג

ת. נ. צ. ב. ה.

בפתח הדברים

נאמר בגמ' שבת (כ"ד א') שבימי חנוכה מזכירים בכל הג' תפילות "על הניסים", ודווקא בברכת מודים שבשמונה עשרה ולא בברכה אחרת, משום שעל הנסים הוא הודאה, ואין מקום מתאים להודות בשמו"ע יותר מברכת מודים. וראה גם במשנ"ב סי' תר"ע סק"ב שאת סעודות שמרבים בהם בחנוכה קבעו להלל ולהודות "ונראה הטעם דלא קבעו כאן לשמחה כמו בפורים, כי בפורים היה הגזירה להשמיד ולהרוג את הגופות שהוא ביטול משתה ושמחה, ולא את הנפשות וכו' משא"כ במעשה דאנטיוכוס שלא גזר עליהם להרוג ולהשמיד רק צרות ושמדות כדי להמיר דתם, כמו שאנו אומרים "להשכיחם תורתך ולהעבירם מעל חוקי רצונך" ואם היו ישראל מכניעים להם להיות כבושים תחת ידם ולהעלות להם מס וחוזרים לאמונתם ח"ו לא היו מבקשים יותר, אלא שהגביר הקב"ה יד ישראל ונצחום לכך לא קבעום אלא להלל ולהודות לבד, כלומר כיון שהם רצו למנוע אותנו מזה וכו' לכך אנו מודים ומשבחים לו על שהיו לנו לאלוקים ולא עזבנו מעבודתו".

אין יותר מתאים מימי הלל והודאה זו, להודות להשי"ת על הזכות להפיץ תורת רבינו מרן שליט"א ברחבי תבל, ובקרוב אנו זוכים לציין שנה לעת התחיל להופיע הגליון השבועי, כשכל הזמן רבים מבקשים להוסיף עוד ועוד ד"ת וחיידושים מתורת מרן שליט"א, זכות נוספת נפלה בחלקי להוציא לאור בנוסף לגליון השבועי, כמה וכמה קונטרסים בענינים ומועדים שונים, שעיי"ז ב"ה התווסף הרבה תורה וחיידושי תורה בקרב ציבור בני התורה וכעת אנו זוכים שוב להביא קובץ של הלכות, ביאורי – אגדות, פנינים ופירושים מעניני חנוכה ונישא תפילה שלא יצא תקלה ומכשול מתח"י.

קובץ זה רואה אור במיוחד לרגל השמחה השרויה בביתו של יד – ימינו ומשמשו הנאמן עשרות בשנים של רבינו שליט"א ה"ה הג"ר ישעיהו אפשטיין

שליט"א, בעת נישואי בנו החתן החשוב כמר אלעזר צבי שליט"א, ובימי הלל והודאה זו, אנו מודים לו בשם רבבות עמך בית ישראל ומברכים אותו שיזכה לשמש את רבינו במסירות עוד שנים רבות, ויזכה לראות נחת מכל יו"ח, והבית אשר מקים בנו החתן שליט"א יהיה לגאון ולתפארת עם ישראל ויראה דורות ישרים ומבורכים.

א"א שלא להודות לכל תמכין דאורייתא שמסייעים בממון לגליון השבועי ולקונטרסים היוצאים מזמן לזמן וברכה מיוחדת נשגר להאי גברא רבה מאוד, שחפץ בעילום שמו הטוב, אשר בטוב ליבו נדב בעין יפה למען הוצאת קונטרס זה, הברכה אחת היא לו – שיזכה שיתמלאו כל משאלות לבו הטהור לטובה במהרה.

יצחק גולדשטוף

תוכן הענינים

ה	ש"ת מרבינו	ס
ו	ימי החנוכה	ס
ח	תפילות החנוכה	ס
טז	מעוז צור	ס
כ	נס חנוכה	ס
כב	דינים והלכות	ס
כד	ש"ת בעניני חנוכה	ס
כח	מעשים ועובדות	ס

שו"ת מרבינו שליט"א מכתב ידו

בס"ד

מכון
דברי ישי"ח

להפצת תורתו של רבינו

מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

לכבוד רבינו שליט"א

כמה שאלות עבור חוברת "דברי ישי"ח" – ה' בעניני חנוכה

א. מרן שליט"א מדליק כל שנה בחנוכה מאוד ישנה, האם יש סיבה לזה? ומדוע לא מהדר לקנות חנוכה נאה ויפה "זה קלי ואנוהו"?

מתנה ממל"ח זצ"ל

ב. האם נכון מה ששמעתי על הרבנית ע"ה אשת להבח"ח מרן שליט"א שהדליקה בכל שנה נרות חנוכה, בברכה?

א' נתן מתנה מנורה של כסף דבתנאי שתדליק בו

ג. האם פזמון "מעוז צור" שנוהגים לומר, יש ענין לומר סמוך לנרות דווקא או לא.

כן

ד. בעל שנסע למדינת הים, ואשתו מוציאה אותו ומדליקה במקומו בביתו נר חנוכה, השאלה: באופן שאצלו השקיעה מאוחר יותר בגלל הבדלי השעות, ועד השקיעה כבר נכבים הנרות שהדליקה.

בזמן שנוהג כן

ה. בשו"ע (סי' תר"ע ס"ב) נזכר כי יש מעלה ומצווה להרבות בסעודות בחנוכה ע"ש, האם מרן החזו"א זללה"ה הי' מרבה בסעודה בימים אלו?

אולי בשבת חנוכה

ו. האם מי שיש לו יא"צ, או שרוצה להתפלל על קברי צדיקים בחנוכה – יכול?

למה לא

ז. חתן שנישא לפני השקיעה, בימי חנוכה, היכן ידליק נרות, בבית שיבוא לגור בלילה או היכן שגר עד עכשיו?

עד עכשיו

ח. שמעתי בשם מרן שליט"א כי יש מקור וענין למה שנוהגים בבתי כנסת להדליק נרות גם בשחרית בבוקר, האם גם בבית יש הענין הזה או רק בבית הכנסת.

פרסומי ניסא, רק בביה"כ

ישי"כ גדול,

יצחק גולדשטון

יהודה הנשיא 52 בני ברק

תרומות להמשך הפצת דברי התורה ניתן להעביר: בנק פא"י 52 סניף 188 מס' חשבון: 429-139

כתובת: יהודה הנשיא 52 בני ברק Address: Yehuda Hanassi 52, Bnei Brak

מייל: E-Mail: 0573145900@okmail.co.il פקס: 077-2092005 פלאפון: 057-3145900 Cell phone:

ימי החנוכה

מצוה חביבה

רמב"ם פ"ד מחנוכה ה"ב "מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד וצריך אדם להיזהר בה" בכל המועדים לא נזכר ברמב"ם ענין זה של חביבות, ומאי שנא מצות חנוכה יותר מסוכה או פסח, וביאר רבנו דכוונת הרמב"ם לומר חביבותה אע"פ שמצות חנוכה היא דרבנן, ומפני מה חביבותה כתב הרמב"ם "כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח הקל והודיה לו וכו' ולכך אפילו אין לו מה יאכל אלא מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן ונרות ומדליק וכו'.

(שיח חנוכה פורים)

"הנרות הללו קודש הם"

שאלה: "ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד" (והוא ממסכת סופרים), וקשה הרי יש מי שמתיר תשמיש של קדושה (שו"ע אר"ח סימן תרע"ג ס"א), ולמה אמרו "אלא לראותם בלבד"?

תשובה: לא קאי על מצוה, אלא על רשות.

שאלה: "וכל שמונת ימי חנוכה הנרות הללו קודש הם", מהי ההדגשה וכל שמונת כו', וכי הוה סלקא דעתין שיש חילוק בין הימים?
תשובה: הוה אמינא שהאיסור נאמר רק ביום א', אבל בשאר ימים מותר לאור הנוסף שהוא הידור, ולכן הדגישו שכל שמונת הימים אסור.

מעקה ונ"ח, הי עדיף?

שאלה: לאדם יש ב' הצעות לקניית דירה, האחת, בקומה ג' - ויוכל לקיים מצות הדלקת נר חנוכה בתוך עשרים אמה, והדירה השניה בקומה ד' - תהיה למעלה מעשרים אמה אבל יש בה גג ויוכל לקיים מצות מעקה, הי עדיף?

תשובה: מצד אחד יש עדיפות למצות מעקה שהיא מצוה מה"ת, ומצד שני נר חנוכה הוא תדיר בכל שנה, אבל הרי יהיה לו כל שנה המצוה בפתח, ולכן מעקה עדיף.

(דרך שיחה)

תפילות החנוכה

■ על הניסים ועל הפורקן וכו' ועל המלחמות.

צ"ב דבשלמא על הניצחון שייך הודאה, אבל מהי ההודאה על המלחמות. ויש לבאר, דזו הודאה להשי"ת שניהל והנהיג את המלחמה כדאיתא בע"ז ב' ב' מלחמות אני עשיתי שנאמר ה' איש מלחמה. ועו"ל דכיון שהיו כאן מעטים כנגד רבים הרי שעצם הדבר שיצאו למלחמה היה כבר נס כלשעצמו דבדרך הטבע לא היה שייך כלל שיצאו להלחם עמהם וזוהי ההודאה שהשי"ת נתן בדעתם שאעפ"כ יצאו להלחם עמהם. וכמו"כ בפורים נקהלו היהודים שהיו מעטים נגד גוים רבים ואעפ"כ איש לא עמד בפניהם כי נפל פחדם עליהם כדאיתא במגילת אסתר.

■ להשכיחם תורתך.

במה שטימאו כל השמנים ולא יוכלו לאכלם בטהרה והם היו אוכלין חולין על טהרת הקודש ושמן זית גורם זכרון כמ"ש בהוריות י"ג ב' וזהו להשכיחם תורתך. ולהעבירם מחוקי רצונך, שיהיו מוכרחים להקריב בטומאה אם אין טהרה שטומאה דחויה בציבור.

■ שם.

נקמת את נקמתם. משמע דמלבד עצם הנצחון במלחמה עוד עשו נקמה מיוחדת ביוונים, ויל"פ דהכונה היא להא דאיתא במסכת תענית י"ח ב' ניקנור אחד מאפרכי יוונים היה ובכל יום ויום היה מניף ידו על יהודה וירושלים ואומר אימתי תפול בידי וארמסנה וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום קצצו בהונות ידיו ורגליו ותלאום בשערי ירושלים ואמרו פה שהיה מדבר בגאווה וידים שהיו מניפות על ירושלים תעשה בהם נקמה, וזהו נקמת את נקמתם.

■ שם.

מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך. חשיב כאן ה' דברים וי"ל דכולהו לא זו אף זו, בתחלה חשיב גבורים ביד חלשים שהיא רבותא גדולה כמש"כ המבליג שוד על עז (עמש"כ בפ' דברים ד"ה גבי עז), אח"כ חשיב רבותא יותר רבים ביד מעטים שאז אפי' אם המעטים הם גבורים היו הרבים מנצחים כמ"ש חושי הארכי לאבשלום (ש"ב י"ז) אתה ידעת את אביך ואת אנשיו כי גבורים המה ומרי נפש המה כדוב שכול בשדה ואביך איש מלחמה וגו' האסף אליך כל ישראל מדן ועד באר שבע כחול אשר על הים לרוב וגו' ונחנו עליו כאשר יפול הטל על האדמה ולא נותר בו ובכל האנשים אשר אתו גם אחד, אח"כ חשיב רבותא יותר וטמאים ביד טהורים שאין יכולין כלל להורגן בחרב שלא יטמאו ואין יכולין אלא לזרוק עליהן חצים מרחוק כמ"ש בנזיר ד' ב' גבי שמשון, ואח"כ חשיב רבותא טפי רשעים ביד צדיקים שידוע שהרשע מנצח כמ"ש בתענית ט"ז א' צדיק ורשע מי נדחה מפני מי הוי אומר צדיק מפני רשע ובתמיד ל"ב א' שטנא נצח פירש"י שהשטן תמיד מנצח דהיינו הרשעים, אח"כ אמר הרבותא הגדולה מכולן זדים ביד עוסקי תורתך שהם אנשים שאין יודעים כלל להלחם רק כל ידיעתם לעסוק בתורה והם נצחו את הזדים. [ולקמן בסמוך כתבנו בע"א].

■ שם.

והדליקו נרות בחצרות קדשך. נשאלתי הרי המנורה היתה בהיכל וחצר היינו העזרה כמ"ש בזבחים נ"ו ע"ש. ואפשר מפני שהיו טמאים לא רצו לשהות הטומאה במקדש (עי' סוף עירובין) דק"ל טומאה דחוי' בצבור וכמה דאפשר למעט ממעטין לכן הוציאו המנורה לחוץ ושם הדליקוה (דכשר כה"ג כמ"ש רמב"ם פ"ט מב"מ ה"ז) ואח"כ הכניסוה דלוקה וזהו והדליקו בחצרות. אמנם עיקר הקושיא ל"ק דמצינו חצר דהכונה על ההיכל ועל ק"ק עי' יחזקאל מ"ד ברש"י פסוק י"ז ופסוק י"ט ובמצודות שם, מיהו התוס' בזבחים ל"ב ב' ד"ה שחידשו כ' דחצר היינו עזרת נשים ע"ש.

■ על הניסים.

אמר רבנו לשואל ששאל מה טעם אנו מודים תמיד על הניסים אחרי שאמרו בשבת דף נ"ג ב' כמה גרוע אדם זה שנשתנו עליו סדרי בראשית, ואמר לו, כי במקום שצריך נס, ובדרך הטבע אי אפשר בלי זה אזי אדרבה הוא מעלה גדולה שזכה להיות לו נס, אבל במקום שאפשר על פי הטבע וכגון ההיא דשבת שהיה צריך להניק את בנו הרי יכול היה להיות פשוט יותר שיקנה לו אוכל ויאכיל אותו וכמו שעושים הרבה.

והנה בברכת המזון כתב הרמ"א בסימן קפ"ז ס"ד, דאם לא אמר על הניסים בברכת המזון יאמר אח"כ בתוך הרחמן "הרחמן הוא יעשה לנו נסים כמו שעשה בימים ההם וכו'". וגם בזה שאלו את רבנו איך תיקנו לבקש כן והלא אין מבקשים על מעשה ניסים (עי' ברכות ס' א' ומצינו גם תענית כ"ד ב' שרבא נענש שהטריח על הנס) והשיב כי התוס' כבר דנו בשאלה כעין זו (א"ה, כעת לא מצאנו), ובעידנא אחריתא השיב בפשיטות כי הבקשה כאן היא על ניסים שבגאולה עם ביאת המשיח, ובוודאי יהיו, ולא על כגון דא אמרו שאין לבקש על נס.

■ רבת את ריבם. דנת את דינם. נקמת את נקמתם

הלשון "ריבם" "דינם" "נקמתם" משמע ריב שלהם, ואילו בברכה שאומרים אחרי מגילת אסתר נאמר "הרב את ריבנו" וכו' משמע ריב שלנו, ומאי שנא. ביאר רבנו, שברכת הרב את ריבנו היא שבח והודאה לקב"ה על מה שעשה עמנו, אבל 'על הנסים' הוא דרך סיפור על מה שהיה בימיהם כיצד היה נס הניצחון והישועה, לכן שייך יותר לומר על עם ישראל וניסיהם - שהקב"ה עמד להם בימים ההם בעת צרתם, רבת את ריבם דנת את דינם וכו'.

■ ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופרקן כהיום הזה

יש לבאר מהו כהיום הזה: ופורקן כהיום הזה, שהפורקן, הנס, נמשך עד היום הזה, כי אם היו מנצחים אותנו בגזירות העברת על הדת לא היינו קיימים. ושאלו, וכי איך אפשר לומר כן והלא יש לנו הבטחה כי לא תשכח מפי זרעו ובודאי שהם לא היו מנצחים. והשיב, דאה"נ בזכות זו ניצחו אותם, ואין זה

ממעט מחובת ההודאה, שאילו הם היו מנצחים בהעברת הדת לא היינו קיימים.

■ שמונת ימי חנוכה

בחדא זימנא שמענו רבינו: איתא במגילת תענית פרק ט' ומה ראו לעשות חנוכה זו שמונה ימים, אלא בימי מלכות יון נכנסו בית חשמונאי להיכל, ובנו את המזבח ושדוהו בשיד ותקנו בו כלי שרת והיו מתעסקין בו שמונה ימים, ויל"ע מהיכן לקחו אש להדליק את נר החנוכה של המזבח, והרי את האש לוקחים מן המזבח כמו שכתב הרמב"ם (פ"ג מתמידין ומוספין ה"ג) נר מערבי שכבה אין מדליקין אותו אחר דשוננו אלא ממזבח החיצון וצ"ל שדין זה הוא לעיכובא רק אם קיים אש על המזבח אבל אם אין ידליקו ממקום אחר (מפיו, וראה "יוסיפון" סוף פרק כ' שכותב שהמזבח כן היה בנוי, ועי' תו"ט מגילה פ"ג מ"ו).

(שיח חנוכה ופורים)

שאלה: בנוסח "על הנסים" של חנוכה אומרים בלשון עבר **"רבת את ריבם דנת את דינם"** וכו', ואילו בנוסח ברכת המגילה שלאחריה הנוסח בלשון הווה **"הרב את ריבנו והדן את דיננו"** וכו'.

תשובה: ב"על הנסים" הוא "הודאה" על הנס של חנוכה, ולכן אומרים בלשון עבר, ואמנם ברכת "הרב את ריבנו" היא "ברכה", והוא באופן כללי.

שאלה: "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", מה הם ב' הדברים, הרי הכל בכלל "להשכיחם תורתך"?

תשובה: להשכיחם תורתך - היינו ששכחו לגמרי כל התורה, ולהעבירם מחוקי רצונך - עד ששכחו גם לא נתנו להם לשמור דתם, ונקט הסדר קודם את המטרה והתכלית שהיתה "להשכיחם תורתך".

שאלה: ב"על הנסים" מודים **"על המלחמות"**, וכי מה יש להודות על המלחמה, אדרבה, הרי עדיף היה שלא היתה מלחמה?

תשובה: פירושו מה שהקב"ה ניהל והנהיג את המלחמה, כמ"ש "מלחמות אני עשיתי".

(דרך שיחה)

■ על הנסים

מה שבהודאת "על הנסים" אין שום הזכרת שם ה' בכולה, כיון שהוא המשך מברכת מודים וכו' שאתה הוא ה' כו' על חיינו כו' ועל ניסך כו' ועל הנסים כו'. ובמשנה ברורה (סי' תרפ"ב סק"א) כתב לומר על הנסים בוי"ו.

והנה בהחסיר כל הודאת "על הנסים" אינו חוזר, ואילו בהחסיר בברכת מודים את הקטע של "ועל ניסך שבכל יום עמנו" וכו', לא יצא יד"ח, וטעם החילוק כי זה יסוד הברכה, משא"כ הנסים שארעו לפי שעה.

■ ועל הפורקן כו' ועל התשועות.

פורקן זה שנפרקו ונתפטרו מהשונא, וזה יותר מתשועה. (ועיין בתרגום תהלים קי"ח, ט"ו).

ומה שאומרים על ה"פורקן" בלשון יחיד בשונה משאר הדברים שצוינו בלשון רבים, כי פורקן היה רק אחד שפרקנו מצרינו.

אף שהמלחמות היו קודם הפורקן והתשועות, י"ל דלא היו ראויים לנסים גלויים, רק ע"י שמסרו נפשם למלחמות עם היוונים זכו לנסים ופורקן (ועל המלחמות הוא פירוש הנסים). וההודאה "על המלחמות", אף שעדיף היה שלא תהינה, הכוונה בזה שהלכו למלחמה שמסבא היתה אבודה מתחילתה.

■ בן יוחנן כהן גדול.

לפי הרמב"ם (פ"ט דמעשר ה"א), אין זה יוחנן כהן גדול דמתני', עיין עבודה זרה ט' א', אבל מתתיהו היה כהן גדול כמו שאמרו במגילה י"א, א'. ובמכתב אחר לשאלה כי הרי יוחנן שימש בכהונה גדולה פ' שנה ולבסוף נעשה צדוקי: אין זה אותו יוחנן, אלא אבי אביו כמו שאיתא ביוסיפון. ועיין מה שכתבנו בביאור ההלכה פ"ט ממעשר ה"ד.

והנה הרד"ק (זכריה י"א, י"ד) כתב ש"חשמונאי" הוא תואר למתתיהו, ואולם

באבודרהם וכן הב"י (סי' תרפ"ב) כתבו שהוא תואר ליוחנן כה"ג, ובמגילה י"א, א' מפורש מתתיהו כהן גדול. [ועיין מסכת סופרים פרק כ' הלכה ח' ובתרגום שיר השירים ו', ט'].
 ■ להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך.

גזרו על התורה ועל המצוות. ועיין מדרש חנוכה (אוצר מדרשים עמ' קצ"ג) בארוכה שביקשו לבטל כל המצוות, ואף שעיקר גזירת היוונים היתה שלא יעסקו בתורה, ולמה אין מדגישין את עיקר הגזירה - גזירה עבידא דבטלה (עיין כתובות ג' ב'), רק גורם שישכחו.

■ ולהעבירם מחוקי רצונך.

לא אמר "חוקי" אלא "מחוקי", כי רצו להעבירם מחוקיך לחוקם. והוסיף תיבת "רצונך", כי חק אין לו טעם רק הוא רצון ה'.

■ ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך.

הנה ביציאת מצרים נאמר (נחמיה ט', י') "ותעש לך שם כיום הזה", וכאן הוסיף "שם גדול וקדוש", כי ישראל עמדו בתפילה ואמרו: רבש"ע, גלוי וידוע לפניך שלא עמדנו להלחם כנגדם אלא בעבור שמך הגדול שלא יתבזה בגוים כו' ע"ש (מדרש חנוכה או"מ עמ' קצ"ג ע"ש). וזה מה שאומרים להלן "להודות ולהלל לשמך הגדול", מדגישים "הגדול", כנ"ל שהתפללו בעבור שמך הגדול. ומה שהוסיף "וקדוש", דכתיב (יחזקאל ל"ו, כ"ג) וקדשתי את שמי הגדול המחולל בגוים.

ואף שהקידוש ה' נגרם כתוצאה מהתשועה שהיתה לישראל, הקדים "ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך" ואח"כ ולעמך ישראל וכו', כי העיקר הוא הקידוש ה'.

■ עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה.

ביאור תיבות "כהיום הזה", כהיום הזה שאנחנו חיים וקיימים, והם רצו להשמידנו, עיין רמב"ם ריש הלכות חנוכה. ובמכתב אחר: הנוסח יסדוהו בזמן מלכות חשמונאי.

■ ואחר כן באו בניך לדביר ביתך.

עיין ירושלמי (ברכות פרק ד' הלכה ה') למה נקרא דביר, חד אמר שמשם דבר

יוצא לעולם, וחד אמר שמשם דיברות יוצאין לעולם. ומה שמדגישים זאת כאן, ולמה לא סגי לומר שבאו ל"בית מקדשך", הנה רש"י במלכים (א', ו') פירש דביר היא האמה טרקסין, וכתוב שם (פסוק כ"ב) וכל המזבח אשר לדביר, ופי' המפרשים סמוך לדביר, וכן כתיב (שם ז', מ"ט) ואת המנורות לפני הדביר זהב סגור, והיינו שהיו סמוכין לאמה טרקסין נקרא לפני הדביר, ושם הגיעו הכהנים להדליק נרות.

■ ואחר כן באו בניך.

לעיל מכונים בני ישראל כ"עמך ישראל", ואילו כאן כ"בניך", שלא נכנסו שם אלא בני חשמונאי שהיו כהנים טהורים (מדרש הנ"ל עמ' קצ"ב), ולכך קרי להו "בניך".

■ ופינו את היכלך וטיהרו את מקדשך.

"פינו את היכלך" מעבודה זרה, ו"טיהרו את מקדשך" היינו שהטבילו את כל הכלי שרת שנטמאו שראויין להטבילם, עיין עבודה זרה נ"ב, ב'.

■ וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל.

מה שאומרים וקבעו וכו', הוא טעם למה מזכירין את זה היום. ומה שנשמט כאן שעשאוים "ימים טובים", כנזכר מטבע זו בלשון הברייתא (שבת כ"א, ב'), כי עיקרם נקבע להודות ולהלל, כמו שכתב במשנה ברורה (סי' תע"ד סק"ו).

■ בימי מרדכי ואסתר בשושן הבירה.

מה שמזכירין שם המקום "שושן הבירה", כי בשושן היה נס כפול (ב' ימים). ומה שבחנוכה אין מזכירין ב"על הנסים" מקום הנס, כי בחנוכה היה בארץ ישראל וא"צ לפרשו.

■ הנרות הללו

הפיוט הוא במסכת סופרים פ"כ ה"ו.

■ וכל שמונת ימי חנוכה וכו'.

מה שמדגישים וכל שמונת וכו', וכי הוה ס"ד שרק בליל א' אסור? אלא אפילו הנרות הנוספים עד שמונה.

■ ואין לנו רשות להשתמש בהם.

מה שלא אמר "אסור", כי טעם האיסור שלא יאמרו לצרכו הוא דאדלקה, אבל עכשיו שידעו שאין לנו רשות לזה, ידעו שהוא למצוה.

■ אלא לראותם בלבד.

הוסיף כן, כי הו"א שאסור לראותם וליהנות מהם מהראיה, דבשאר איסורי הנאה איכא איסור, עיין פסחים כ"ג, א'. (ועיי' "שב יעקב" או"ח סי' כ"ב שכתב שיש מצוה להסתכל בנ"ח, וזהו שאמרו "אלא לראותם בלבד", ע"ש).

■ שעשית על ידי כהניך הקדושים.

מדגישים "הקדושים", כי רק הכהנים הצדיקים השתתפו במלחמה.

(סדור תפילה למשה)

מעוז צור

בפיוט מעוז צור ישועתי. בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים. נ' דשיר היינו הלל כמ"ש השיר יהי' לכם כליל התקדש חג דנדרש על הלל (פסחים צ"ה ב'), ורננים הוא תפלת על הנסים כמ"ש רננו צדיקים בה' וכאן אמרי' מסרת רשעים ביד צדיקים.

(טעמא דקרא)

פיוט זה סידר הפייטן כסדר כל הניסים שהיו לבני ישראל, מתחיל ביציאת מצרים ואח"כ בבל, מדי, יון ולבסוף אודות הגאולה, ונתייסד בחנוכה אף שחנוכה מוזכר רק בסופו מכל מקום נתייסד על נס חנוכה (מפיו).

■ רעות שבעה נפשי

רעות כתיב לשון רבים. ובמגילת איכה (ג' ל"ח) מפי עליון לא תצא הרעות והטוב. צריך טעם למה רעות כתיב בל' רבים והטוב בל' יחיד.

והענין משום שאין טוב אלא א' כי אם חסר לאדם דבר א' מכל צרכיו שוב אינו טוב ואין טוב אלא א' כי יש לו כל צרכיו וא"כ אין טוב אלא א', אבל רעות יש הרבה שכל רעה שבאה על האדם רעה היא, לכן כתיב ל' רבים.

■ בשעבוד מלכות עגלה

עגלה הוא כינוי לפרעה, עיין בפסוק בירמיה מ"ו כ' עגלה יפהיפיה מצרים, (וע"ע ילקוט שמעוני ריש פר' חוקת, בפס' ויקחו אליך פרה אדומה).

■ חיל פרעה וכל זרעו ירדו כאבן במצולה

"כל זרעו" אין הכוונה שכולם מתו אלא שכולם ירדו כאבן, ועדיין יתכן שמהם ניצלו. (וע"ע לשון הרמב"ן דברים י"א ד').

ובענין אם פרעה עצמו טבע, יעויין ב"שיח הפסח" בפיסקא וניער פרעה וחילו בים סוף מה שהארכנו אהא דאיתא בפרקי דרבי אליעזר פרק מ"ג שפרעה נשאר, וזהו עד אחד ולא אחד בכלל.

■ רב בניו וקניניו על העץ תלית

רבנו, דקניניו יש לפרש על פי דברי הרמב"ם רפ"ט מעבדים דגוי רשאי למכור את בניו, ולפי זה קניניו קאי גם כן על בניו שהם קניניו למוכרם. ואמר עוד כי תלמיד חכם ביאר שהכוונה לבגדים שהיו עליהם, ותלו אותם עם בגדיהם (שלא כדרך כל הנתלים בלא בגדיהם).

והנה, בגמרא מגילה ט"ו ב' אמרינן "מלמד שכל גנזיו של אותו רשע חקוקין על לבו ובשעה שרואה את מרדכי יושב בשער המלך אמר כל זה איננו שוה לי", וכתבו בתוס' חכמי אנגליה שם, שהיה תולה על צווארו אבן עם מפתחות של כל בית גנזיו (ועל כך אמרו בגמרא שהמן אמר כל זה איננו שוה), ואמרו קמיה רבנו דעפ"ז אפשר לבאר כי תלו אותו עם זה וזהו "וקניניו", אך רבנו אמר דלפי פשוטו כוונת הגמרא חקוקים על ליבו שהיה זוכר אותם בלבו בכל עת וזמן.

והנה מה שנאמר **רוב בניו** צ"ע דבמגילה ט"ו ב' מבואר שהיו לו מאתיים ושמונה בנים ולא תלו אלא י'. וי"ל דרוב בניו היינו רבי בניו דהיינו החשובים וכמו שכתב במשנה ברורה סימן תר"צ בשם הרוקח שאלו העשרה כל אחד היה שר על ת"ק אבל שאר בניו הדיוטות היו, וכן כתב הא"ע בפסוק ויספר להם המן את כבוד עשרו ורוב בניו דהכונה לחשיבות של בניו ע"ש. ועוד יש לומר על פי מה דמבואר בתוס' בחגיגה י"א א' בד"ה ברום, שעשרת בני המן היו קטועי ראש מאתמול כשהרגום, ונתלו על העץ בלי הראש, וזהו רוב בניו שנתלה רק רוב גופם בלי הראש.

■ בני בינה ימי שמונה

בני בינה הוא כינוי לעם ישראל שיש להם בינה, כי למדו תורה ונהיו בני בינה שהתורה מחכימה את האדם, ועי' מדרש תהלים פרק קי"ט בפס' פלאות עדותיך "היה להם לבוא בתורה והיא מחכמת אותם". וכן אמר הכתוב בתהלים

י"ט ח עדות ה' נאמנה מחכימת פת". [ובספר דרך שיחה מביא מרבינו שמצינו
סנהדרין נקראים בני בינה, עי' דברי הימים א' י"ב ל"ג ומבני ישכר יודעי בינה
לעתים וגו' וקאי על סנהדראות, עי' רש"י בראשית מ"ט ט"ו].

(שיח חנוכה ופורים)

■ "בני בינה ימי שמונה"

אומרים בפזמון: "בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים", מהו "בני בינה"?
תשובה: כך נקראין הסנהדרין, ככתוב בדברי הימים (א' י"ב, ל"ג) "ומבני ישכר
יודעי בינה לעתים לדעת וגו' ראשיהם מאתים" וגו', וקאי על סנהדראות, עיין
רש"י (בראשית מ"ט, ט"ו).

שאלה: אולי י"ל לפי מה שתירץ הסבא מקעלם זצ"ל את הקושיא הידועה
של הב"י למה תיקנו נר חנוכה שמונה ימים, על פי דברי הרמב"ן הידועים (סוף
פ' בא) ש"מן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים", ולכן כל
שעברו ז' ימים הושרש גבן שגם טבע הוא נס, ומדליקין ביום ח' לזכר נס של
שמן דכל השנה. ולפ"ז "בינה" היינו מבין דבר מתוך דבר - דבר נס נסתר מהנס
הגלוי, לכן קבעו שמונה ימים ולא שבעה. ומובן גם מה שאומרים "וכל שמונת
ימי חנוכה הנרות הללו קודש הם", וכי הוה אמינא לחלק בין הימים? אלא כיון
שנר אחד לזכר נס דטבע וז' ימים לזכר נס דמנורה, לכן מודגש שכל שמונת
הימים קודש הם.

תשובה: על דרך זה יכולת לתרץ גם על פי מה שיש אומרים שנר אחד לזכר
הנצחון, א"כ יש הבדל בין הימים.

(דרך שיחה)

■ לעת תכין מטבח מצר המנבח.

"מצר המנבח" היינו מהשונאים שמנבחים וצועקים עלינו ככלבים (כמו נבח
בך כלבא, עירובין כ"ו א', וכן ישעיה נ"ו י') צפו עורים וגו' כולם כלבים אלמים לא
יוכלו לנבוח.

■ חיל פרעה וכל זרעו.

כל זרעו של החייל, דהיינו החיילים הקטנים, ובמכתב אחר: כל בניו שלקח במלחמה עמו.

■ ירדו כאבן במצולה.

אף שרק הבינונים שביניהם ירדו במצולה כמו אבן (עיין רש"י שמות ט"ו, ה'), אמר כאן כן כי קרא כתיב מרכבות פרעה וגו' ירדו כאבן במצולה.

■ בני בינה.

קראם בני בינה, כי החכמים קבעו זה, כמו שכתב הרמב"ם פרק ג' מחנוכה ה"ג.

(סידור תפלה למשה)

נס חנוכה

מה שהק' הב"י למה תקנו ח' ימים הרי ביום הראשון לא הי' נס, י"ל שלא רצו לעשות ז' ימים כדי שלא יבואו לעשות מנורה בת ז' קנים שזה אסור כמ"ש בר"ה כ"ד ב' לכך עשו ח'. (שוב שמעתי כן בשם מו"ח שליט"א).

מה ששואלים למה לא נזכר נס פך השמן בעל הנסים, נ' דחיוב הודאה אינו אלא על דבר שיש לנו טובה מזה כמו יצ"מ שאלמלי לא הוציא הרי אנו ובנינו כו' וכן נס פורים שאילו היו נהרגין ח"ו גם אנו לא היינו וכן נס חנוכה אם היו ח"ו מעבירין אותן על דת אבל על נס שהי' רק טובה לאבותינו נהי דשייך פרסומי ניסא אבל לא מצינו חיוב הודאה ע"ז כמו בסוכות שהושיב הקב"ה את אבותינו בסוכות לא מצינו הודאה ע"ז אף דעיקר חג הסוכות הוא לפרסם נס זה לפי שזה הי' רק טובה להם ולנו אין הנאה מזה וכן בנס פך השמן הי' רק להם תועלת שיקיימו המצוה שבוע קודם ולכן לא נזכר זה בעל הנסים, וזהו שאומרים ולעמך ישראל עשית כו' כהיום הזה היינו שגם היום יש לנו תועלת מזה, ומה שמסיים והדליקו נרות בחצרות קדשך זהו גמר סיפור מעשה כיבוש המלחמה שגמרו עד שבאו לביהמ"ק וטיהרוהו והדליקו בו [וכן מבואר בהדיא במ"ב סי' רי"ח סקט"ז שאין מברכין על נס שנעשה לאבותיו אא"כ נולד אחר הנס שגם הוא שותף באותו הנס ע"ש]. ועוד י"ל דבאמת זה מרומז במ"ש להשכיחם תורתך דטימאו כל השמנים והם היו אוכלים חולין על טהרת הקודש ובמילא לא יכלו לאכול השמנים שהיו טמאים וזה גרם להם לשכחת התורה דשמן זית גורם זכרון כמ"ש בהוריות י"ג ב' (וכמש"כ לעיל בד"ה להשכיחם).

(טעמא דקרא)

מעלת הנס דחנוכה

איתא במדרש תנחומא (תצוה סי' ג') אמר רבי חנינא סגן הכהנים אני הייתי משמש בבית המקדש ומעשה נסים היה במנורה, משהיו מדליקין אותה מראש

השנה לא היתה מתכבה עד שנה אחרת ופעם אחת לא עשו הזיתים שמן התחילו הכהנים לבכות (אמר רבנו שכן יש לגרוס) ע"כ דברי המדרש.

מה שהם בכו כשלא היה להם עוד שמן, נמצינו למדים יקרת מעלתם שהצטערו כל כך ובכו על שאין בידם לקיים את המצוה.

וצריך לומר שאע"פ שמצינו כאן נס גדול כזה שדלקה המנורה כל השנה כולה, אין זה רבותא גדולה כמו נס חנוכה שטימאו כל השמנים ולא היה שמן כלל ומצאו שמן טהור אחד, ובנוסף לזה זכו שהיה נס שהספיק לכל יום. (והוסיף, יתכן שהיה בתקופת ר"ח סגן הכהנים מחסור בשמן ולכן היו זקוקים לנס זה).

מדוע לא נזכר נס חנוכה במשנה

המחברים העירו מדוע לא נזכר נס חנוכה במשנה, והביאו דברי החתם סופר (מובא בספר חוט המשולש, וראה עוד ספר טעמי המנהגים עמוד שס"ה) כי רבנו הקדוש היה מזרע דוד המלך והם עשו שלא כהוגן שלקחו את המלוכה מבית דוד, עי' רמב"ן בראשית מ"ט ו' על הפסוק לא יסור שבט מיהודה, לכן לא נזכר נס חנוכה במשנה.

ואמר רבנו שעם כל זאת, מצינו בשמונה מקומות שרבנו הקדוש מזכיר ענין חנוכה, ומיד החל למנות: במסכת בכורים א' ו' "הקונה שתי אילנות בתוך של חברו וכו' מן החג ועד חנוכה מביא ואינו קורא" ובראש השנה פרק א' משנה ג' "על ששה חדשים השלוחין יוצאין וכו' על כסלו מפני חנוכה ועל אדר מפני הפורים" ובבא קמא פרק ו' משנה ו' "גץ שיצא מתחת הפטיש והזיק חייב וכו' רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור" וכן בתענית פרק ב' משנה י', ובמגילה ג' ד', ובמגילה ג' ו', במועד קטן ג' ט' עיי"ש.

(שיח חנוכה ופורים)

דינים והלכות חנוכה

נ' דהא דקי"ל כבתה אין זקוק לה ואפי' כבה במזיד לדעת הרבה פוסקים דוקא שלא הי' דעתו תחלה לכבות דהא הדליק במקום הרוח לא יצא וה"ה אם עמד שם אדם שבודאי יכבה וא"כ דעתו הוי כעומד שם הרוח [וכעין זה כתב הרמב"ן במלחמות ר"פ הישן גבי הסומך סוכתו בכרעי המטה דכיון דמטה עשוי' לינטל הו"ל כעושה סוכתו במקום רוח מצוי' שתפילנה עי"ש], וראי' ממ"ש מילא קערה והקיפה פתילות לא כפה עלי' כלי עשאה כמדורה ואפי' לא' אין עולה ולא אמרי' מיד שהדליק הראשונה יצא ואח"כ הוי ככבה. ולפ"ז ה"ה לקולא שמדליקין ופותחין הדלת של המנורה ודעתו מיד אח"כ לסגור דיצא אע"ג דבשעת הדלקה לא הי' ראוי לדלוק חצי שעה מפני הרוח, ואפשר דמה דאי' דאם לא נתן שמן לפני הדלקה כשיעור לא מהני שיוסיף אח"כ אם הי' דעתו מתחלה להוסיף מהני לפ"ז, [וכן מש"כ המ"ב בסימן תרע"א סק"ג בשם הפר"ח שאם הדליק ואח"כ כפה לא מהני זה יתכן רק בשלא הי' דעתו לכך וצ"ע]. ואפי' את"ל דאע"פ שדעתו להוסיף אח"כ לא מהני דהיינו משום שאת זאת ההוספה לא הדליק רק נתנם אח"כ לנר דולק אבל בארגז של הנרות הרי הדליקן ורק משום שעומד להיות נכבה באנו לפסול וכיון שדעתו לסגור מיד הרי מעכשיו כבר אינם עומדים להכבות ודוק ולמעשה צ"ע.

נשאלתי מי שאין לו בית אם חייב בנ"ח, והשבתי שפטור עפ"ד רש"י בשבת כ"ג א' שתקנו ברכת רואה לבא בספינה אלמא שפטור. ואמר לי ששאל ממר"ח שליט"א וא"ל שחייב לקנות או לשכור בית ולהדליק וכונת רש"י רק באנוס שאין יכול. ולאחר העיון נ"ל שהוא מחלוקת הראשונים שבתוס' סוכה מ"ו א' ד"ה הרואה כתבו בשאר מצות כגון אלולב וסוכה לא תקנו לברך לרואה אלא גבי נ"ח משום חביבות הנס וגם משום שיש כמה בנ"א שאין להם בית ואין בידם לקיים המצוה וטעם ראשון ניחא דלא תיקשי ליה מזוזה עכ"ל וכאן אין לפרש באנוס דא"כ מה קשיא לו ממזוזה הא מזוזה חובת הדר אלמא דגם נ"ח

הוא רק על מי שיש לו בית, אבל הרמב"ם כתב בפ"א מברכות ה"ב ג' יש מ"ע שאדם חייב להשתדל ולרדוף עד שיעשה אותה כגון תפילין וסוכה ולולב ושופר ואלו הן הקרואין חובה לפי שאדם חייב עכ"פ לעשותם ויש מצוה שאינה חובה אלא דומין לרשות כגון מזוזה ומעקה שאין אדם חייב לשכון בבית החייב במזוזה כדי שיעשה מזוזה אלא אם רצה לשכון כל ימיו באהל או בספינה ישב וכן אינו חייב לבנות בית כדי לעשות מעקה כו' וכן כל המצות שהן מד"ס בין מצוה שהיא חובה מדבריהם כגון מקרא מגילה והדלקת נר חנוכה בין מצוה שאינה חובה כגון עירוב ונט"י כו' הרי מנה נ"ח במצות שהן חובה ולא כמו מזוזה והוא כדעת מו"ח שליט"א.

(טעמא דקרא)

נר המנגן

שאלה: יש היום בשוק המצאה מחודשת של נרות חנוכה, נר מנגן, והשאלה היות ונפסק (או"ח סימן תרע"ג ס"א) שאסור להשתמש באורו של נר חנוכה, א"כ בודאי אסור לחמם בו את הידים, שזה נחשב להשתמשות, וגם כאן זה שהנר מחמם את חוטי המתכת בכדי להפעיל על ידם מנגינה, אולי נחשב לשימוש אסור.

תשובה: קול מראה וריח אין בהם משום מעילה (פסחים כ"ו, א'), וכיון שכל תכלית שימוש הוא ל"קול", גם מה שהוא משתמש בשמן להפעילו, אין בו משום הנאה. [ובביאור הדברים כתב לי הרב ר' שמואל ברוך גנוט שליט"א: "ביאר לי מרן שליט"א בהסבר נפלא. שאיסור ההשתמשות בנר חנוכה אינו שייך לכללי איסורי הנאה וכדומה, וכל עניינו משום בזיון המצוה, ולכן מכיון שהנאת קול אינה נחשבת להשתמשות מרכזית, ממילא שימוש שכזה בנר מותר, כי הוא אינו נחשב לשימוש המבזה את הנר והדלקתו".]

(דרך שיחה)

שו"ת בעניני חנוכה

ש. נוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה בשעת ההדלקה ויש שכתבו שאין להקל להם, איזו מלאכה נקראת מלאכה לענין זה.

ת. מסתבר שלא יותר מחול המועד, וכמו חוה"מ (מלאכות שנאסרו).

ש. מבואר שאסור להספיד בחנוכה, האם לומר מילי דהתעוררות שלא גורמים לבכי וצער מותר.

ת. יש מקילין.

ש. במ"ב תרע"ז הובא דמה שפסק השו"ע דקטן שהגיע לחינוך שצריך להדליק הכוונה בקטן שיש לו בית בפנ"ע, שבמקרה זה אף המחבר שסובר שרק אחד מבני הבית מדליק, כשיש לקטן בית בפנ"ע מדליק ומברך, האם קטן זה צריך למכור כסותו בכדי להדליק נר חנוכה.

ת. לשיטת רש"י שסובר שעל הקטן אין כלל חיוב ודאי שלא צריך, ואפילו לתוס' שסובר שיש לו חיוב, אבל למכור כסותו אינו חייב.

ש. מה הדין בית שאין בו ד' על ד', או שאין מחיצותיו תוך ג' לקרקע, או שאינו מקורה, או שאינו גבוה י', או שאינו רחב ז', האם חייב בהדלקת נר.

ת. מהא דרש"י בשבת כג ע"א ד"ה הרואה לגבי מי הותקנה ברכת הרואה כתב ליושב בספינה, ולא כתב ליושב בבית שאין בו ד' על ד', משמע דחייב.

ש. אם יש לו בליל ג' רק ב' נרות כמה ידליק.

ת. ידליק נר אחד (וכמבואר במ"ב תרע"א סק"ה) אך באבי עזרי הלכות חנוכה חולק ע"ז (שונה הלכות).

ש. האם צריך לחנך קטן להדליק בשמן זית, שיש בזה הידור.

ת. לא חייבים.

ש. כשיש חצר פרטית שניתן שם רשות מהבעה"ב לעבור שם. ויש לו חלון מול

החצר, האם יכול להדליק שם, או שאין זה נקרא רה"ר.

ת. אם ניתן לכולם רשות לעבור שם אפשר להדליק שם משום שיש משם פרסומי

ניסא.

ש. אם יש לו ב' אפשרויות להדליק בערב שבת, אפשרות אחת להדליק במקום

שיש יותר פרסומי ניסא (כגון כביש ראשי) אבל בשבת עוברים שם מחללי שבת,

אפשרות שניה במקום עם פחות פרסום, האם ידליק במקום שיש פחות פרסום בגלל

המחללי שבת.

ת. פרסומי ניסא זה גם לגויים.

ש. מי שנסע במטוס כל הלילה האם יכול להדליק שם.

ת. אשתו תדליק עבורו.

ש. קי"ל שגר חנוכה שהדליקו למעלה מעשרים אמה לא יצא, מה יעשה מי שגר

בקומות העליונות שזה יוצא למעלה מעשרים אמה היכן ידליק.

ת. עדיף שידליק על הדלת הפתוחה לחדר מדרגות.

ש. כתוב במ"ב בס"ז מצוה להניחו בטפח הסמוך לפתח משמאל כדי שתהיה מזוזה

מימין וגר חנוכה משמאל, ומה הדין כשיש פרסום יותר כשמדליק בימין, (כגון שצד ימין

יותר פונה לרה"ר).

ת. ידליק בימין, משום שפרסום יותר עדיף ממוקף במצוות.

ש. בית הכנסת שיש בו כמה מנינים האם ידליקו בכל מנין.

ת. אין צורך בכל מנין להדליק שוב, אלא צריך מלכתחילה לשים שמן שידליק עד

המנין האחרון, מדאיכא פרסום הנס מעצם היותם דולקים.

ש. שיטת המחבר דזמן הדלקת הנרות הוא בצאת הכוכבים, ובמ"ב ובבה"ל הביא דיש סוברים משקיעת החמה, כיצד נהג מרן החזו"א.

ת. החזו"א נהג להדליק נר חנוכה כעשרים דקות אחרי שקה"ח ואמר שכך נהגו בעיר קוסובה.

ש. אם אביו נוהג כהחזו"א או בצה"כ וכו', האם יש בזה אל תטוש.

ת. לא.

ש. ממתי נחשב חצי שעה קודם ההדלקה שנאסר במלאכה, האם חצי שעה קודם השקיעה, או חצי שעה קודם ההדלקה (שלפי החזו"א זה עשר דקות לפני השקיעה).

ת. חצי שעה שלפני השקיעה.

ש. עד שתכלה רגל מן השוק, האם זה גם כשתכלה רגלי גוים.

ת. הרי אמרו בגמ' עד שתכלה ריגלא דתרמודאי. [עי"ש פירש"י שפירש מי הם ריגלא דתרמודאי, שם אומה מלקטי עצים שחוזרים מאוחר, ומבואר דהם אומה גוים, ובכל זאת כשהם לא כלו מן השוק עדיין יש מצות פרסום].

ש. מה שמבואר במ"ב סק"י שלא ללמוד קודם ההדלקה, האם ללמוד הלכות חנוכה מותר, שבזה אין חשש שמא לא ידליק.

ת. הלכות חנוכה מותר ללמוד קודם ההדלקה. [ושמעתי בשם נכדו שכך נוהג, ובספר אורחות רבינו ח"ג עמוד טז כתב שמרן הגר"י קניבסקי זצוק"ל אמר לבנו מרן הגר"ח שליט"א, שאם מעמיד שומר שיזכיר לו, אפשר ללמוד, וכן נהג].

ש. האם שמן זית שהיה מונח תחת המטה (שכעת אין ראוי לאכילה) האם עדיין זה מהודר להדלקה או שנחשב פגום.

ת. להסוברים שצריך להיות ראוי לאכילה ודאי שאין ראוי להדליק בזה.

ש. במקרה שקנה כוסית עבור שתיית י"ש, וטרם לקחם לטבילה הגיע לחנוכה ורוצה להשתמש עמם לחנוכה, האם כיון שמיועדים לאכילה צריכים טבילה אפילו לשאר שימושים.

ת. כל עוד שלא משתמשים בזה לאכילה יכול להיות שלא צריך טבילה.

ש. כיום מצוי שיש נרות שיוצא מהם ריח טוב כשדולקים, האם גם זה בכלל האסור של השתמשות באורם.

ת. דבר שאינו מתכוון מותר.

ש. מבואר בסעיף ג' שכלי חרס נעשה ישן לאחר ההשתמשות, ובמ"ב הביא דהוה ביזוי מצוה, האם כוסית שאנו מדליקים אם נעשית שחורה מהפיח גם יש בזה בעיה.

ת. אם זה מלוכלך צריך לנקותה.

ש. מה הדין כשהדליק בחוץ בתוך קופסא ושכח לסגור את דלת החנוכיה, אך למעשה לא נכבה, האם כיון שזה למעשה לא ראוי לעמוד ברוח מצויה והדלקה עושה מצוה לא יצא, או כיון שלמעשה זה דלק מהני.

ת. כיון שבשעת ההדלקה לא היה ראוי לעמוד ברוח מצויה, יתכן ולא יצא וידליקו בלא ברכה.

ש. הר"ן (ספ"ב דסוכה) כתב שאין מברכין שהחיינו בספירת העומד משום דזמן המצוה רק בלילה, ולפי"ז למה בחנוכה מברך הרי זמן מצוותה בלילה.

ת. חנוכה, נחשב יו"ט כל ח' משא"כ ספירת העומר, ועיין השגות הראב"ד בסוף רי"ף פסחים.

(לוקט מקונטרס "פסקי שמועות" וחלקם הובאו שם בשם הספרים: דולה ומשקה, קובץ שערי הוראה, שאלת רב, ספר חנוכה הלכות ומנהגים, קובץ אמרי שפר, גליון מסביב לשולחן, קונטרס גם אני אודך, בטאון מים חיים.)

מעשים ועובדות

■ ר' יואל ה"ו מרופאי רבינו סיפר בנר שביעי של חנוכה, שלפני שמונה שנים, רבינו שאלו מתי מדליק נרות חנוכה אמר לו בשעה שש שבע, ואמר לו רבינו צריך להדליק בזמן, בשעה חמש הודיע לבני ביתו שמדליק בזמן, ובסופו של דבר ה'ה נס, ובאוטובוס המאוחר שהיה צריך לנסוע היה פיגוע ונהרגו ארבעה אנשים, וניצל בנס, אמר לו רבינו על כגון דא נאמר "שומר מצוה לא ידע דבר רע".

■ היה פעם שרבינו התעורר מהשינה, באמצע הצהריים ואמר שיש הרבה חובות אבל מאד עייף וחזר לישון, ולפתע לאחר עשרה רגעים קם ואמר שעכשיו זה לא זמן לישון וצריך ללמוד, 'ואתה תהיה שומר שלי להדלקת נרות חנוכה, אתה תלמד הלכות חנוכה וכך תוכל להיות שומר שלי'. [וב"ה הספיק רוב הוריות עד ההדלקה]

■ רבינו מקדיש מזמנו כל שנה לחלק לילדים דמי חנוכה. ותמיד בנר חמישי. והסביר שמקור הדבר מפני שמובא בפוסקים לתת צדקה בחנוכה לעניים, והעניים היו מתביישים, לכך שלחו ילדיהם, וכדי שלא לביישם, חילקו לכל הילדים, וגם אבא חילק לילדים, והטעם שבנר חמישי, מפני שיום זה אף פעם לא יוצא בשבת.

■ אמר רבינו [חנוכה תשע"א] לנכדיו תביא היום את הילדים לדמי חנוכה. וסיפר שהוא עוד קיבל מסבתא שלו אמו של החז"א. חילק לכולם בסבר פנים יפות והתייחס לכל אחד. [בנו העיר שעשר אגורות כבר פחות מפרוטה, אמר, לדמי חנוכה זה טוב].

■ נשאל פעם מדוע מקדיש זמן רב כל כך לדמי חנוכה אמר כדי לקרב את המשפחה, והוסיף שגם אבא היה מבקר את הילדים מידי פעם מטעם זה. [אחר שגמר לחלק דמי חנוכה אמר בצחות להרבנית-התרוששנו מחלוקת המטבעות לנכדים].

■ אמר רבינו (כמדומה מהחז"א זצ"ל) על אלה שעושין פלפולין משונים משל למה הדבר דומה, לאחד ששאל, למה כתוב בפרשת בהעלותך את המילה בהעלותך עם ח' ולא עם כ' עונה לו חבירו הרי כתוב עם כ' ולא עם ח' אמר לו ההוא זה תירוץ אחד לי יש עוד תירוץ כנגד ח' ימי חנוכה.